

Fælles forståelse og koordineret tværfagligt samarbejde er afgørende for den tidlige forebyggende indsats

Socialstyrelsen har set nærmere på tidlige forebyggende indsatser for børn og unge i fem kommuner. Her får du et overblik over, hvad der særligt gør sig gældende på tværs af kommunernes indsatser og praksis på området.

I mange kommuner er den tidlige forebyggende indsats et højt prioriteret punkt på dagsordenen. Det tidligt forebyggende felt er ikke desto mindre et område i det kommunale arbejde, der kan være vanskeligt at afgrænse, og som breder sig over flere fagområder.

Følgende punkter viser sig særligt væsentlige for det tværgående arbejde med tidlig forebyggende indsats i den kommunale praksis. Det er både hér, at arbejdet bliver særligt udfordrende, men også hér, at løsningerne ligger for at sikre tidlige forebyggende indsatser, der skaber bedre trivsel for børn og unge:

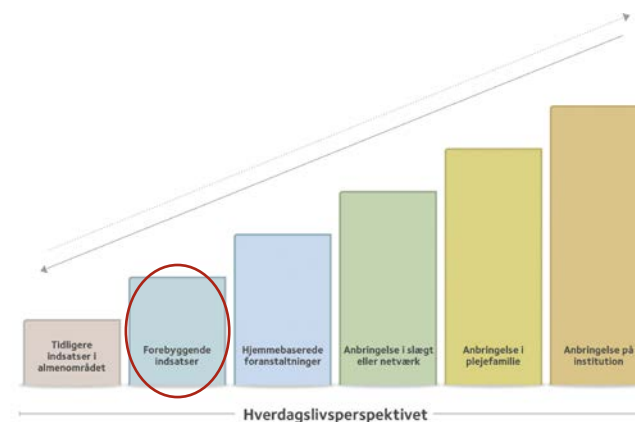
- Forståelse for forebyggelse og et fælles mindset på alle niveauer
- Overblik og kendskab på tværs af fagområder
- Omsætning af hverdagslivsperspektivet
- Formaliseret samarbejde på praksisnært og strategisk niveau

Socialstyrelsens undersøgelse viser, at i alle fem kommuner – der er forskellige i både størrelse og befolknings sammensætning – indebærer arbejdet med tidlig forebyggende indsats udfordringer. Men samtidig viser de fem kommuners erfaringer flere gode løsninger, der kan bygges videre på i kommuners arbejde med den tidlige forebyggende indsats.

Baggrund for artiklen

Socialstyrelsen har igennem de senere år opbygget et aktuelt og solidt vidensfundament om kommuners arbejde med tidlige forebyggende indsatser på børne- og ungeområdet. Viden kommer blandt andet fra et partnerskab med kommuner i *Tidlig Indsats – Livslang Effekt* og rådgivningsinitiativet *Mod en tidligere forebyggende og mere effektiv indsats*. Senest har Socialstyrelsen undersøgt fem kommuners arbejde med tidlige forebyggende indsatser på børne- og ungeområdet. Fokus var, hvordan tidlige forebyggende indsatser indplaceret på Indsatstrappens trin 2 (figur 1) kan karakteriseres, samt hvordan kommuner arbejder med indsatserne både i praksis og på strategisk niveau.

I denne artikel præsenteres væsentlige erfaringer fra de fem kommuners arbejde kombineret med Socialstyrelsens underliggende viden på området, som bidrager med et blik ind i det kommunale arbejde på et bredt og komplekst felt. Hensigten er at inspirere og indbyde til tværgående dialog og samarbejde om, hvordan kommuner sikrer tidlige forebyggende indsatser, som skaber bedre trivsel for børn og unge.

Figur 1 *Indsatsstappen*. Ved indsatser indplaceret på Indsatstrappens trin 2 er der tale om afgrænsede og mindre komplekse problemstillinger. Det vil sige indsatser, der ikke fordrer en børnefaglig undersøgelse i medfør af servicelovens § 50 forud for iværksættelse af særlig støtte på højere trin af Indsatsstappen.

Nogle af de centrale komponenter for arbejdet på tværs af børne- og ungeområdet er fælles strategi, koordinering på tværs, relationer og fælles sprog, den rette anvendelse af kompetencer, systematik og procedurer.

Hvis ikke rammerne for samarbejdet er på plads, risikerer de mange forskellige aktører, der i praksis spiller ind på den samme bane, at spænde ben for hinanden – i værste fald er der risiko for, at børn og unge tabes mellem to stole.

Et velfungerende tværfagligt samarbejde er derfor en underliggende præmis for at lykkes med en tidlig forebyggende indsats. Som en faglig leder på børne- ungeområdet udtrykker det:

” Vi kan ikke lykkes, hvis det ikke fungerer på tværs.
Så løber man hovedet mod en mur.

Forståelse af forebyggelse og et fælles mindset på alle niveauer

En grundlæggende udfordring, når det kommer til forebyggelse, er, at forebyggelsesbegrebet er en relativ størrelse, og forståelsen af begrebet afhænger af perspektivet og den sammenhæng, det anvendes i.

For at sikre sammenhæng i den kommunale styringskæde er det vigtigt, at man internt i kommunen har en fælles forståelse for, hvilken form for forebyggelse der iværksættes, hvor og hvornår.

Tidlig forebyggelse – primær, sekundær eller tertiær

Erfaringerne fra de fem kommuner viser, at tidlige forebyggende indsatser afgrænset til indplacering på Indsatstrappens trin 2 kan udgøre enten primær, sekundær eller tertiær forebyggelse. Kategoriseringen inden for de tre former for forebyggelse afhænger af, hvilket tidspunkt i problemudviklingen indsatsen er målrettet, jf. ovenstående skema.

Størstedelen af de tidlige forebyggende indsatser med karakter af enten sekundær eller tertiær forebyggelse i de fem kommuner er forankret i det specialiserede socialområde, dernæst i det specialpædagogiske område eller sundhedsområdet. Størstedelen af de tidlige forebyggende indsatser med karakter af primær forebyggelse er forankret i almenområdet eller det specialpædagogiske område.

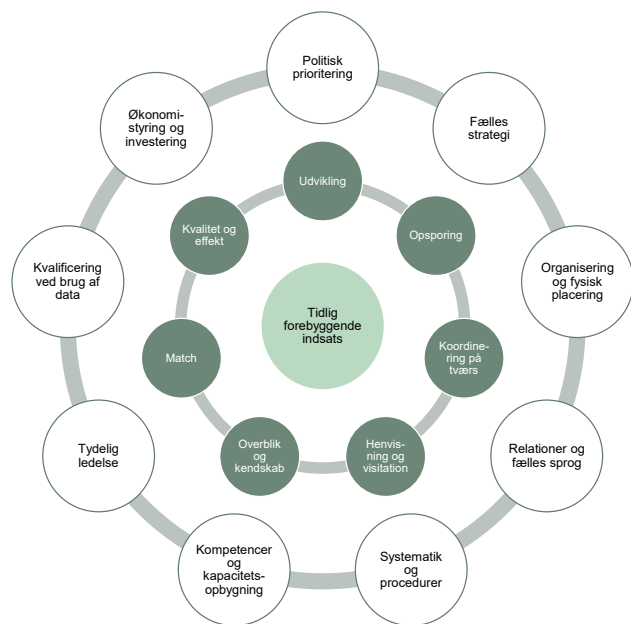
Forebyggelsesbegrebet

Primær	Forebyggelse, der har til formål at hindre problemer i at opstå
Sekundær	Forebyggelse, der har til formål at opspore og begrænse problemer og risikofaktorer tidligst muligt
Tertiær	Forebyggelse, der har til formål at begrænse tilbagefald samt forhindre udvikling og forværring af problemer

Det kan kalde på et behov for et fælles mindset, der rummer en fælles forståelse for *hvorfor* og *hvordan*, der skal arbejdes med tidlige forebyggende indsatser. Det gælder både på tværs af faggrupper samt imellem det politiske og administrative niveau. Som en leder på børne- og ungeområdet udtrykker det:

” Ja, vi mangler en fælles tænkning. (...) Det der med det fælles mindset er så vigtigt, ellers så stritter vi til alle sider. Det tager tid at oparbejde fælles mindset og samarbejde. Vi mangler meget af det.

Forankringen af et fælles mindset kræver, at kommunen har blik for alle de komponenter, der knytter sig til arbejdet med tidlig forebyggelse og forstår sammenhængen imellem dem –

Figur 2 Den dobbelte komponentcirkel viser komponenter, der knytter sig til arbejdet med tidlig forebyggende indsats på strategisk niveau (yderste cirkel) og det mere praksisnære niveau (inderste cirkel). Maj 2021.

både på det strategiske og på det mere praksisnære niveau. Figur 2 Den dobbelte komponentcirkel illustrerer centrale komponenter for arbejdet på flere niveauer. Området i sin helhed fungerer som et økosystem, hvor alle komponenter og led er afhængige af hinanden.

Tydelig ledelse og en rød tråd gennem organisationen er derfor afgørende for at sikre den fælles forståelse, som er forudsætningen for, at økonomiske investeringer realiseres, og at ambitionen om en tidlig forebyggende indsats bliver omsat til praksis.

Overblik og kendskab på tværs af fagområder

Hver kommune har individuelle udfordringer og grundvilkår. Det varierer derfor også, hvilke indsatser og tilbud den enkelte kommune har.

Læs Socialstyrelsens håndbog: *En dækkende tilbudsvifte på børne- og ungeområdet*

Flere tilbud og indsatser går igen fra kommune til kommune, men det er forskelligt, hvor og hvordan de forskellige indsatser og tilbud er organiseret og forankret i kommunerne. Det er desuden ikke entydigt, hvilken lovgivning de bevilges efter.

At få overblik over, hvad den tidlige forebyggelse består i, kan derfor være en udfordring. Særligt kniber det med overblikket over den samlede vifte af indsatser på tværs af fagområder på børne- og ungeområdet. En konsekvens af manglende overblik kan være overlappende indsatser for samme målgruppe. Det fremgår eksempelvis i citatet herunder fra en faglig leder på børne- ungeområdet.

” Jeg kan ikke lade være med at tænke på, om vi nogle gange gør noget dobbelt. F.eks. har vi Cool Kids både hos os (i socialforvaltningen, red.) og i børne- og ungeforvaltningen (red.). Altså hvorfor er det, at vi gør det?

Det er afgørende at have et samlet overblik. Både for at få iværksat de rette indsatser, men også for at få bragt de rette kompetencer i spil, få indsatsen koordineret på tværs og på den måde sikre sammenhæng. Som en faglig leder på børne- ungeområdet forklarer:

” Det er svært at få overblik over, hvem der har hvilke kompetencer rundt omkring. Nogle kan MarteMeo, nogle kan Signs Of Safety – der er faktisk rigtig mange gode kompetencer rundt omkring. Men det er svært at få overblik over. Og jeg er heller ikke sikker på, vi i kommunen får det brugt i det helt tidligt forebyggende på tværs [...] Vi ser nogle gange i sagerne, når de er kommet ind til os i myndigheden, at der har været tidlige forebyggende forløb i gang, men det er ikke noget, vi har kendskab til eller været med inde over.

Hvad består tidlig forebyggende indsats i?

Socialstyrelsens undersøgelse af fem kommuners tidlige forebyggende indsatser viser, at indsatserne breder sig over både socialområdet, sundhedsområdet samt dagtilbuds- og folkeskoleområdet. Arbejdet med den tidlige forebyggende indsats udmøntes i et samarbejde mellem aktører på almenområdet og ofte også aktører på myndigheds- samt udførerområdet. I enkelte tilfælde kan indsatserne tillige indbefatte et samspil med civilsamfundet, hvor eksempelvis *fritidsopstillinger* er bindeled.

De fleste af indsatserne kan overordnet kategoriseres i typerne:

- Rådgivning eller lettere behandling
- Netværks- eller samtalegrupper
- Konsultativ sparring (mellem faggrupper)
- Civilsamfundsindsatser
- Mellemløst, dvs. specialiserede indsatser og metoder organiseret i almenrådets arenaer

Arbejdet med tidlige forebyggende indsatser i kommunerne fordeler sig desuden på flere forskellige niveauer, fra det politiske niveau, over det administrative, strategiske niveau og til det fagprofessionelle ledelses- og medarbejderniveau.

Omsætning af hverdagslivsperspektivet

I tilrettelæggelsen af tidlige forebyggende indsatser er det vigtigt, at der tænkes hele vejen rundt om barnet og den unge. Et centralt element er blandt andet at bevare og styrke barnets og den unges tilknytning til og trivsel i hverdagslivet.

Der tegner sig blandt de fem et billede af, at flere kommuner arbejder henimod at integrere flere af indsatserne i barnets hverdagsmiljø. Det ses blandt andet ved, at fagpersoner på almenområdet opkvalificeres inden for udvalgte metoder med henblik på håndtering af specifikke problemstillinger. Det kan f.eks. være vredeshåndtering eller inklusion og trivsel. Denne

tilgang understøtter, at barnet/den unge kan modtage hjælp og støtte i sit vante miljø. Disse integrerede indsatser og metoder anvendt i almenmiljøet kan betegnes *mellemløst*.

I forhold til at tilgodese barnets hverdagsliv kan et samarbejde med civilsamfundet tænkes med i indsatserne. Hvis man ser på indsatserne i kommunerne, er det dog begrænset, hvor mange af disse, som er forankret i civilsamfundet, og her kan ligge et uforløst potentiale.

Forældre er vigtige personer i børn og unges liv. I flere af kommunernes tidlige indsatser, som har til formål at forebygge mistrivsel blandt børn og unge, er forældrene derfor også en del af målgruppen. Det ses blandt andet i indsatser, der er rettet mod forældrene, med fokus på eksempelvis forældrekompetence eller tilknytningen mellem forældre og barn.

Når det gælder forældrenes betydning for børn og unges trivsel, peger flere af kommunerne på et generelt presserende spørgsmål om, hvordan man får skabt et tillidsfuldt forældresamarbejde fra start, når den bedste løsning på en given problemstilling for et barn eller en ung skal findes. Som en faglig leder på børne- ungeområdet udtrykker det, hænger tilgangen til forældresamarbejde også sammen med børnesynet:

” Det ville være ønskværdigt med en rød tråd i, hvordan er det vi møder forældre og børn og holdning hertil. Faktisk et fælles børnesyn. Hvordan går vi til opgaven, for så vil det være mere genkendeligt for medarbejdere i hele organisationen.

Formaliseret samarbejde på praksisnært og strategisk niveau

Systematik og samarbejdsaftaler er væsentlige elementer i at skabe et velfungerende samarbejde på tværs, hvor også personlige relationer spiller en afgørende rolle - men ikke må være det bærende element. Samtidig kan samarbejdet med fordel understøttes af en organisering, som sikrer gensidigt forpligtende samarbejdsfora, der skaber rum for tværfaglig sparring og belysning af problemstillinger.

Kommuner råder generelt over tværfaglige fora, hvor fagpersoner med kendskab til barnet eller den unges problemstilling indgår. Netværksmøder fremhæves her som et centralt og bredt anvendt samarbejdsrum for tværfaglig koordinering i praksis, hvor man forsøger at få det helhedsorienterede perspektiv på barnet eller den unge repræsenteret.

På strategisk niveau gælder det også om at få opbygget en stærk samarbejdskultur og –struktur. Et tæt og koordineret samarbejde på strategisk niveau præger resten af organisationen med en fælles ansvarsfølelse og fremmer tværgående incitamentsstrukturer for arbejdet med den tidlige forebyggende indsats for børn og unge.

Flere kommuner oplever at være godt på vej i arbejdet med at styrke den tidlige forebyggende indsats. Ikke desto mindre er der mange andre vigtige dagsordener på børne- og ungeområdet, som kommunerne skal forholde sig til. Det er dog værd at vægte tidlig forebyggelse i det generelle arbejde på området, fordi det kan have afgørende betydning for problemernes fremtidige omfang og karakter, hvordan man håndterer udfordringer for børn og unge på det tidlige stadie i problemudviklingen.

Det er derfor vigtigt, at alle aktører samarbejder om den fælles opgave med at sikre, at børn og unge oplever gode opvækstbetingelser, der indebærer trivsel, udvikling, sundhed, læring og dannelse.

Socialstyrelsen tilbyder rådgivning og sparring om tidlig forebyggende indsats

Gennem flere år har Socialstyrelsen fulgt udviklingen og opbygget både praksisnær og forskningsbaseret viden om kommuners arbejde med den tidlige forebyggende indsats på børne- og ungeområdet.

Socialstyrelsen understøtter fortsat kommuner i arbejdet gennem formidling af aktuelt bedste viden og indbyder til dialog, sparring og rådgivning.

På [Socialstyrelsens hjemmeside](#) kan du læse mere om blandt andet aktuelle rådgivningstilbud og arrangementer.

Fælles forståelse og koordineret tværfagligt samarbejde er afgørende for den tidlige forebyggende indsats

Artiklen er udgivet af
Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Udgivet maj 2021
Layout: 4PLUS4

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk

Maj 2021